

De das is goed in staat zich ongemerkt te verspreiden (foto David 'Billy' Herman)

Dassen in Vlaanderen: wie zoekt zal vinden

Verschillende middelgrote zoogdieren zijn bezig aan een comeback. Onder hen de das. Toch lijkt de das in Vlaanderen niet meteen overal te zitten. Wanneer hij dan wel ergens wordt waargenomen, lijkt hij uit het niets op te duiken. De das is goed in staat om zich ongemerkt te verspreiden, en hij is algemener dan je zou denken. Je moet hem gewoon weten te vinden.

Koen Van Den Berge en Jan Gouwy

De laatste jaren vertonen verschillende (middel)grote zoogdiersoorten in onze contreien een opmerkelijke toename, zowel in areaal als in dichtheid. Onder de roofdieren gaat het dan uiteraard over vos en steenmarter, maar evengoed over boommarter, wilde kat, das, otter, wasbeer en wasbeerhond, wilde kat, wolf en zelfs goudjakhals (en plaatselijk ook lynx en bruine beer). De oorzaken daarvan zijn niet altijd duidelijk, en kunnen ook verschillen. Toch lijkt het erop dat er minstens enkele gemeenschappelijke factoren in het spel moeten zijn, die in werking treden op het moment dat andere, soortspecifieke factoren gunstig zijn. Voorbeelden van soortspecifieke factoren zijn snelheid van voortplanting, en capaciteit tot dispersie en adaptatie. Het resultaat, de 'zichtbaarheid', van zo'n proces hangt in een bepaalde regio nauw samen met de specifieke voorgeschiedenis van de soort: hoe sterk was de populatie er uitgedund geraakt of hoe ver was zij in areaal teruggedrongen?

De terugkeer van de roofdieren

Een gemeenschappelijke factor die zeker voor roofdieren een rol speelt in hun comeback, is de gewijzigde houding van mens en maatschappij. Voorheen was uitroeiing noch min noch meer het nagestreefde – en niet zelden grotendeels gelukke – doel. Parallel met de gewijzigde doelstelling, werden ook verschillende bestrijdingsmiddelen in meerdere Europese landen verboden wegens het niet selectieve en niet humane karakter, zoals de klassieke wildklem en zenuwgiffen (bijvoorbeeld strychnine). In recente jaren zullen ook de inspanningen op het vlak van landschappelijk natuurherstel stilaan effect hebben – al was het maar om andere, negatieve effecten (zoals toegenomen verkeersinfrastructuur) ten dele te compenseren. Soms lijken soorten ergens heel plots op te duiken, wat dan steevast allerlei complottheorieën over geheime uitzettingen doet circuleren. Wie het plaatje echter breed genoeg kan overschouwen, zowel in de ruimte

als in de tijd, ontwaart hier niet zelden een doodgewone populatie-dynamische logica. Voor soorten die van nature relatief lage populatiedichtheden kennen en tegelijk een sterk verborgen leven leiden, komt dit er vaak op neer dat zij reeds geruime tijd (jaren) ergens mondjesmaat aanwezig kunnen zijn vooraleer ze 'zichtbaar' worden.

Verborgene dassen

Een van de soorten die het de laatste jaren ook in Vlaanderen beter doet, is de das. Ten tijde van het verschijnen van de zoogdielatlas van Vlaanderen in 2003 waren permanent bezette dassenburchten sinds ruim een decennium enkel nog gekend in de provincie Limburg, meer bepaald in Haspengouw en in Voeren. Daarnaast maakten we melding van het regelmatig opduiken van 'losse' waarnemingen over zowat geheel Vlaanderen, waaronder ook verkeersslachtoffers die we via het INBO-Marternetwerk konden verzamelen. Onderlinge confrontatie van deze

data, hoewel soms ruim in de tijd gespreid, noopte tot enige voorzichtigheid om de das buiten zuidelijk Limburg als geheel verdwenen te beschouwen.

Een frappant geval betrof het Brugse Houtland in West-Vlaanderen. Daar werd op eenzelfde traject van de autosnelweg in 1967, 1982 én 1995 een doodgereden das gevonden. Verder raakten af en toe ook toevallige waarnemingen van levende dassen uit deze regio bekend. De globale perimeter van de respectievelijke waarnemingen bleef evenwel te ruim om een directe focus te kunnen richten op een specifiek gebied, en enkele steekproefsgewijze speurtochten leverden geen resultaat op. Toen we in 2014 weet kregen van een nieuwe toevallige zichtwaarneming op heel korte afstand van een andere, onafhankelijke zichtwaarneming van vier jaar eerder, was dit het signaal om zeer gericht ter plaatse te gaan zoeken. Spoedig nadien konden we in INBO-Marternieuws effectief uitpakken met groot nieuws: voor het eerst sinds vele decennia hebben we weet van een bezette dassenburcht in West-Vlaanderen. Via de inzet van wildcamera's is inmiddels gebleken dat daar ook voortplanting en wisseling tussen burchtsites plaatsvindt.

De vraag rees meteen of we hier met een recente nieuwe vestiging te maken hadden, dan wel met een site die jarenlang over het hoofd werd gezien. De aanblik van de burcht, het feit dat daar ook voortplanting plaatsvindt, én de lange (!) voorgeschiedenis aan diverse waarnemingen in de regio pleiten

sterk voor de laatste optie. Het is in elk geval quasi zeker dat deze burcht reeds minstens vier jaar door das was bezet op het ogenblik van de tweede lokale zichtwaarneming. Een lokaal contactpersoon wist kennelijk al een paar decennia van het bestaan van 'een grote burcht', zonder daar verder bij te hebben stilgestaan. Hoewel het ongeloofwaardig kan lijken dat een dassenburcht jarenlang niet wordt gerapporteerd, hoeft dit, bij nadere beschouwing, zeker geen ongelof op te roepen. Er zijn tal van locaties waar klassieke natuurliehebbers nauwelijks (kunnen) komen: restgronden nabij wegeninfrastructuur en grote private domeinen zoals abdijen en kasteelparken. Sommige private eigenaars kunnen best ook opzettelijk een en ander stilhouden, terwijl anderen mogelijk niet stilstaan bij het belang van een dergelijke waarneming, of simpelweg een dassenburcht niet (her)kennen of voor mogelijk houden. Het is overigens ook opmerkelijk dat er geen verkeersslachtoffers werden gemeld, ondanks het feit dat daar nu reeds een hele tijd met absolute zekerheid meerdere dassen (ouderdieren en jongen) rondlopen.

De herovering van Vlaanderen

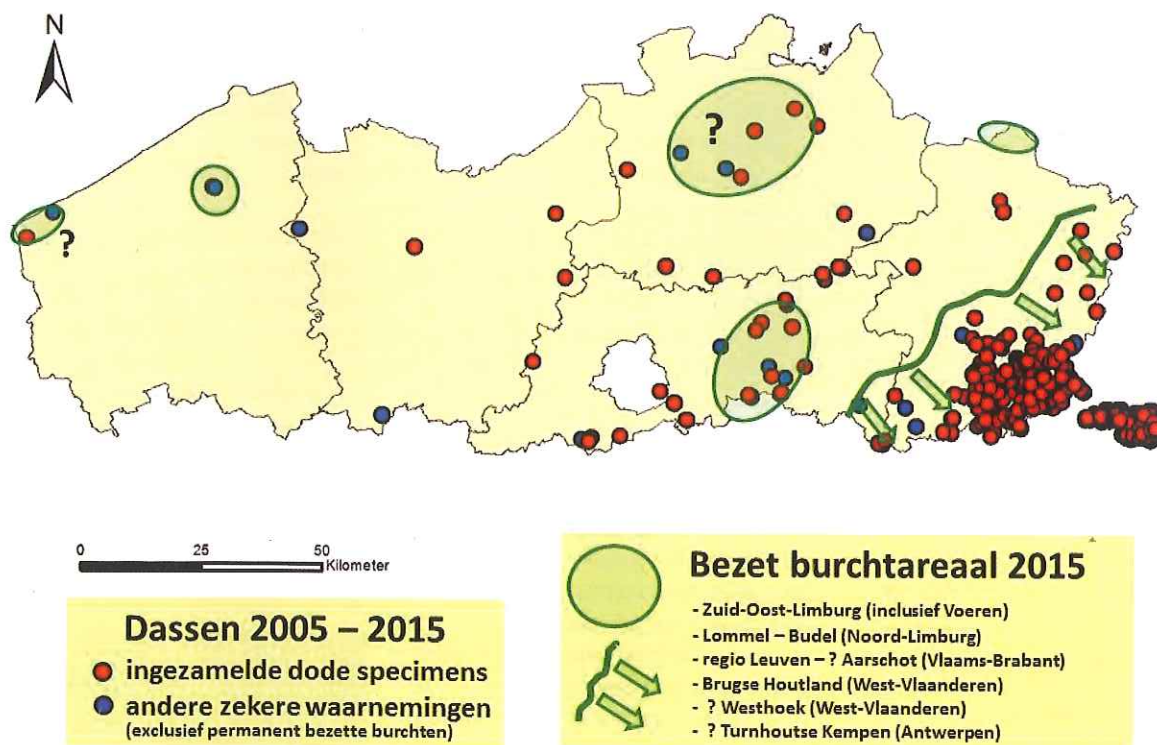
Als roofdieronderzoekers zijn we ervan overtuigd dat de aanwezigheid van roofdieren zonder probleem jarenlang onder de radar van de klassieke, niet doelgerichte natuurobservatie kan blijven. Dit gegeven, in combinatie met de heropleving die meerdere zoogdiersoorten momenteel vertonen en de

kennis dat we de verspreiding van middelgrote roofdieren op een ruimere schaal moeten bekijken, leidt tot een optimistische kijk op de toekomst van de das in Vlaanderen. In Vlaams-Brabant zijn er inmiddels op een paar jaar tijd meerdere bezette burchten en voortplanting vastgesteld. Ook voor de provincie Antwerpen zijn we er momenteel van overtuigd – op basis van de relatief grote hoeveelheid waarnemingen – dat er lokale vestiging moet zijn, onder meer in de Kempische regio. Bij de ingezamelde verkeersslachtoffers merkten we soms ook de typische bijtsporen op waarmee dassen elkaar vaak in de hals en op de stuit verwonden. Het is daarbij onwaarschijnlijk dat een dergelijk dier de grote afstand tot gekende bezette dassenburchten, zowel in Vlaanderen als in Nederland, op een heel korte tijd zou kunnen hebben overbrugd. Ook in het Nederlandse grensgebied deed men de afgelopen jaren verrassende ontdekkingen. Zo werd in 2013 in het uiterste westen van de provincie Noord-Brabant – tegen de grens met Zeeland en op enkele tientallen kilometers van de populatie in centraal Noord-Brabant – een bewoonde dassenburcht ontdekt. Wie (goed) zoekt, zal vinden.

Koen Van Den berge en Jan Gouwy werken op de onderzoeksgroep Faunabeheer van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)

Koen.VanDenBerge@inbo.be

Jan.Gouwy@inbo.be

Figuur 1 Verspreiding van de das in Vlaanderen van 2005 tot 2015. Bron INBO-carnivoren-databank.

JAARGANG 26 • NUMMER 4 • WINTER 2015

ZOOGDIER

(Handwritten signature)

Minder bruinvissen
in zuidelijke Noordzee

Het beestje moet
een naam hebben

Dassen in Vlaanderen:
wie zoekt zal vinden

